

ОЛЕКСАНДР МИХАЙЛИК

СТАРОВИННІ ХРАМИ КИЇВЩИНИ

фотоальбом

Київ-2017

Видання містить фотографії усіх збережених християнських храмів Київської області, збудованих у дорадянський час – як відомих пам'яток, так і нещодавно виявлених. Подано максимально точне датування споруд, а у окремих випадках – короткий опис храму.

Це дослідження знайомить широкий загал із відомими та невідомими перлинами дерев'яного та цегляного храмового зодчества нашого краю, а також вперше презентує усі збережені католицькі храми.

Фотоальбом розраховано на усіх, хто цікавиться історичним краєзнавством, зокрема, сакральною архітектурою Київщини.

Редактор І.С.Однопозов

Підготовлено до друку 25.03.2017 року. Цифровий друк. Папір крейдований. Наклад 70 прим.

© О.С.Михайлик, текст, фото, макет, обкладинка, 2008-2017 рр.

Вступ

Традиції дерев'яного храмового будівництва поширено у Польщі, Чехії, Словаччині, Росії, Норвегії, Швеції, Фінляндії, Японії, а також частково в Угорщині, Румунії та Сербії. Однак у жодній країні немає такого розмаїття типів та форм храмів, як в Україні. Окрім того, наша країна має найбільшу кількість збережених дерев'яних храмів у світі – близько 3 тисяч.

Однією із визначальних ознак української народної архітектури є саме храмове будівництво. Впродовж століть на нашій землі відомі та безіменні майстри творили справжні шедеври подібної архітектури. Вочевидь, традиції храмового будівництва з дерева сягають тисячолітньої давнини. Адже з історичних джерел часів Київської Русі відомо, що ще у IX-X ст. будувалися дерев'яні церкви та каплиці на українських землях. Більшість українських храмів – хрещаті у плані, тобто мають форму хреста. Цей прийом є характерним саме для нашої національної архітектури, і у дерев'яному храмовому будівництві інших народів не використовувався.

Непростою виявилася доля української церковної архітектури у часи Російської імперії. 1800 р. імператором Павлом I було видано постанову, згідно з якою заборонялося будувати храми у національних традиціях («в малороссийском вкусе»), натомість належало використовувати «епархіальний» стиль, тобто офіційно затвержені у Петербурзі проекти храмів. Відтоді впродовж усього XIX та на початку XX століть по усій території України, що входила до складу Російської імперії, зводилися «епархіальні» храми, дуже схожі між собою. Найгірше було те, що подібними церквами масово замінювали більш старі. Тому на

1913 р. лише трохи більше 20% храмів, що існували у той час на Київщині (у сучасних межах Київської області), були збудовані до 1801 р. Але повністю традиції не було втрачено. Слід віддати належне місцевим будівничим цих храмів – майже кожна споруда того часу мала багато елементів традиційного народного будівництва. По-перше, більшість церков будувалися хрещатими у плані. По-друге, зовні «єпархіальний» храм міг мати суто народний інтер'єр – білені стіни, бароковий іконостас. По-третє, часом традиційні українські народні церкви, зведені у ХІХ – на початку ХХ століть, «маскували» під «єпархіальний» стиль банями або іншими елементами.

Будівництво та розбудова храмів тривала навіть у непрості революційні 1917-1918 рр. Впродовж 1916-1918 рр. з с. Княжичі у с. Безуглівка було перенесено та на новому місці розбудовано і переосвячено церкву. Перетворився із каплиці у парафіяльну церкву і храм у с. Мала Офірна – також 1918 р.

Зі встановленням радянської влади припиняється будівництво храмів (побудова у 1921 та 1922 рр. церков у с. Лебедин та с. Кучаків на Бориспільщині – поодинокі винятки), натомість активізуються гоніння на віру та церкву, підкріплені офіційним державним атеїзмом. Тож уся країна пережила декілька атеїстичних хвиль – найбільші у 1920-1930-х роках (коли загинула переважна більшість храмів) та на початку 1960-х років. Частина їх згоріла під час війни, у 1941-1943 рр. Поодинокі знищення храмів відбувалося і у 1970-х – на початку 1980-х років: 1980 р. загинула Троїцька церква 1870 року побудови у с. Яцюки на Богуславщині, 17 вересня 1981 р. закінчилася історія Миколаївської церкви 1879 року побудови у с. Червоні Яри на Таращанщині, 1983 р. зник Покровський храм 1907 року побудови у с. Саварка на Богуславщині, 1984 р. загинула

Олександрівська церква 1889 року побудована у с. Ярешки на Баришівщині. Неймовірно, але окремі «сплески» руйнувань траплялись навіть у часи «перебудови»: Миколаївську церкву 1890 року побудована у с. Фасова на Макарівщині було знищено 1985 р., а Воскресенську церкву 1869 року побудована у с. Рудницьке, що на Баришівщині, знищено 1987 р.

Масштаб втрат можна уявити за простим порівнянням кількості церков. 1913 р. на Київщині (у сучасних межах Київської області) налічувалося близько 600 дерев'яних храмів та близько 60 каплиць. За 100 років, у 2017 р. лишилося 89 храмів, 5 каплиць, а також 8 дерев'яних дзвіниць. Тобто вціліло лише 14% храмів... Наслідки радянського безвірництва можна побачити і нині. Приміром, церкви у с. Винарівка та с. Горобіївка досі стоять у руїнах, в поганому стані храм у с. Шаліївка. Церкви у с. Козин та с. Шибене і дотепер є клубами. А от церкву з с. Малі Прицьки відроджують з руїн, але вже на новому місці – у с. Зеленьки.

Усі збережені на сьогодні храми збудовано між 1600 та 1918 рр., натомість церкви, споруджені у XVII ст., ще у 1970-1980-х роках було перенесено до етнографічних музеїв. Дерев'яні храми можна зустріти у 24 районах області з 25 – лише Вишгородський район не зберіг жодного храму, хоча старі цегляні церкви тут є. Щоправда, у радянський час відбувалися і позитивні речі – з сіл Київщини до Музею народної архітектури та побуту в Києві було перенесено 1 церкву, до Переяславського музею – 6 церков та 1 дзвіницю.

На жаль, втрати храмів відбувалися й пізніше – 11 липня 1995 р. згоріла Миколаївська церква 1752 року у с. Росава на Миронівщині. Наступний рік приніс ще одну втрату

– 26 квітня 1996 р. згоріла Воскресенська церква 1760 року в с. Товстий Ліс, що в Зоні відчуження. Наприкінці 1990-х років була розібрана Миколаївська церква 1874 р. в с. Забір'я Києво-Святошинського району. В 1990-х роках згоріла церква Різдва Богородиці в Фастові. 2005 р. було розібрано Миколаївську церкву початку XVIII ст. в с. Велика Снітинка Фастівського району. Замість дерев'яної Миколаївської церкви 1903 року в с. Мала Солтанівка Васильківського району впродовж 2008-2011 рр. було збудовано новий храм. 1 вересня 2010 р. згоріла Миколаївська церква у с. Лозовий Яр Яготинського району, збудована на початку 1900-х років. Близько 2014 р. остаточно згоріли руїни храму початку XX ст. у с. Чопилки Переяслав-Хмельницького району. Хотілося б, щоб цей чорний список не поповнювався далі... З приємного – було відтворено церкви у Сухому Ярі, Веприку та Пришивальні, щоправда, за винятком церкви у Веприку, як цегляні.

Традиції мурованого (цегляного, кам'яного) будівництва сягають ще кінця X ст., коли у Києві звели Десятинну церкву. За часів Русі муровані храми прикрашали не лише Київ, а й Білгород (тепер Білогородка), Вишгород, Переяслав, Юріїв (тепер Біла Церква).

Після довгої перерви до будівництва мурованих храмів на Київщині повернулися лише у XVII ст., коли розквітло українське бароко.

І все ж таки, на відміну від широко розповсюдженого в Україні дерев'яного храмового будівництва, цегляних храмів у нас завжди зводили порівняно мало (окрім південних районів країни, де просто не існувало іншого будівельного матеріалу, з огляду на малу лісистість).

З дерева було збудувати храм простіше: і коштувало це дешевше, і потрібного матеріалу завжди було вдосталь. Цегляні ж храми здебільшого будувалися меценатами з-поміж представників козацької та гетьманської старшини (XVII – XVIII ст.) та поміщиками (XIX – поч. XX ст.). Сільська громада власними силами вкрай рідко могла дозволити собі будівництво цегляного храму, здебільшого це мало бути дуже велике та заможне село. А ось у містах та містечках зустріти цегляний храм можна було частіше – коштів зазвичай вистачало. Це стосувалося і Київщини. З-поміж сотень сіл лише де-не-де можна було побачити цегляні церкви. Тому і кількість таких храмів була відносно невеликою – на 1913 р. Київщина (у сучасних межах Київської області) мала лише близько 80 цегляних церков та декілька каплиць. З цих храмів частина походила ще з XVII-XVIII ст. і нагадувала архітектурою Гетьманщину. Проте переважну більшість церков було збудовано у XIX – на початку XX ст., коли панував класицизм, а потім історизм. Більшість храмів 1-ї половини XIX ст. було споруджено коштом поміщиків, пізніше окремі храми зводилися за гроші власників сіл, окремі будувалися самою громадою.

Цегляні храми виявилися стійкішими за дерев'яні. Цегла, на відміну від дерева, не горить, та й зруйнувати цегляний храм у радянські часи безвірництва було значно важче, ніж дерев'яний. Хоча декілька цегляних храмів загинули майже «під завісу» радянської влади - 1979 р. було остаточно знищено Успенську церкву 1810 року побудови у Сквирі, а восени 1986 р. загинула Миколаївська церква 1823 року побудови у Щербашинцях.

І все-таки 66% цегляних храмів вціліли – нині їх існує 51 та ще 2 каплиці. Щоправда, 4 храми досі перебувають у стані руїни. Також існує 3 дзвіниці, розташовані окремо від

церков. Цегляні храми існують у 21 районі з 25 – немає їх лише у Бородянському, Макарівському, Поліському та Яготинському. Причому в Макарівському та Поліському районах цегляних храмів не було ніколи. Хронологічно церкви представляють різні історичні епохи та архітектурні стилі, адже найдавніший храм було зведено 1646 р., а останній перед відомими подіями 1917-1920 рр. – у 1912 р. Тому храми представляють як українське бароко, так і класицизм та еkleктику (історизм).

Окрема історія – поява католицьких храмів. До 1793 р. майже уся правобережна Київщина входила до складу Речі Посполитої, впродовж століть здійснювалася католизація краю, тому тут постала і певна кількість католицьких храмів. Будувалися вони і у ХІХ ст., адже найбільші землевласники Київщини Браницькі були католиками. Втім, католицизм тут глибоко не вкорінився, тому кількість таких храмів завжди була незначною, та й зосереджувалися вони виключно на правобережжі Київщини. Збережені католицькі храми і каплиці постали у ХІХ-на початку ХХ ст. На Київщині збереглося 12 католицьких храмів та каплиць. Щоправда, храм у Володарці тепер є православною церквою, тому й подано його у відповідному розділі.

На завершення декілька слів про те, як було створено цей альбом. Почалося усе 2009 р., коли під час однієї з екскурсій Київщиною ми завітали у с. Тулинці й побачили величну козацьку церкву на пагорбі серед старих дерев. Це перше знайомство із шедевром дерев'яного церковного будівництва дало поштовх відкривати для себе відомі й неznані архітектурні перлини. Спочатку були подорожі Київщиною, потім – блог, а далі виникла ідея створити фотоальбом. Було відвідано близько 150 населених пунктів – міст, містечок,

сіл. Сотні кілометрів шляхів, тисячі фотографій, робота над старими джерелами, порівняння дат, пошук цікавих фактів...

Автор висловлює подяку краєзнавцю та досліднику Зони відчуження Кирилові Степанцю за надані фотографії храмів у Бичках, Замошні, Красному, Прибірську та Чорнобилі.

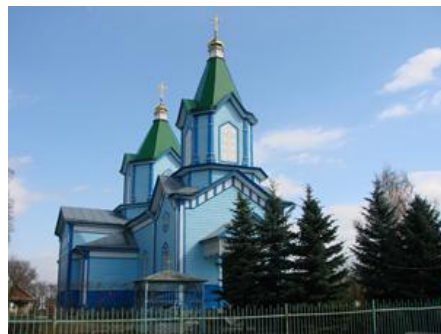
Також окрема подяка настоятелям Свято-Стрітенського храму в Сулимівці, Свято-Миколаївського храму в Зрайках та Свято-Михайлівського храму в Козині за чудові розповіді про історію церков.

Велика подяка архітектору Івану Бикову за допомогу в датуванні існуючих та виявленні невідомих досі храмів у Антонові, Гатному, Козині, Малих Прицьках (Зеленьках), Москаленках, Прибірську, Ставищі, Старому, Шибеному – без його знахідок, інформації та порад цей фотоальбом був би неповним!

І щиро дякую своїм друзям та колегам по краєзнавчим дослідженням – Богдану Березянському, Олександрю Дмитренку, Юрію Назарчуку, Олександрю Юрченку та Наталі Пироговій, завдяки яким вдалося відвідати ряд храмів і, таким чином, прискорити збір фотоматеріалів для книги!

P.S. Поки тривав завершальний етап роботи над цим фотоальбомом Кирило Степанець виявив ще одну невідому досі церкву – храм Різдва Богородиці у с. Нові Шепеличі (Чорнобильська зона відчуження), 1871 року побудови. У радянський час церкву було перебудовано на клуб і у такому вигляді вона збереглася. Храм потребує фотофіксації та охоронного статусу!

Частина 1. Дерев'яні православні храми

Баришівський район

Дзвіниця Успенської церкви (XIX ст.) у снт Баришівка

Миколаївська церква (1863 р.) у с. Бзів

Церква Різдва Іоана Предтечі (1877 р.) у с. Лехнівка

Дзвіниця церкви (1877 р.)

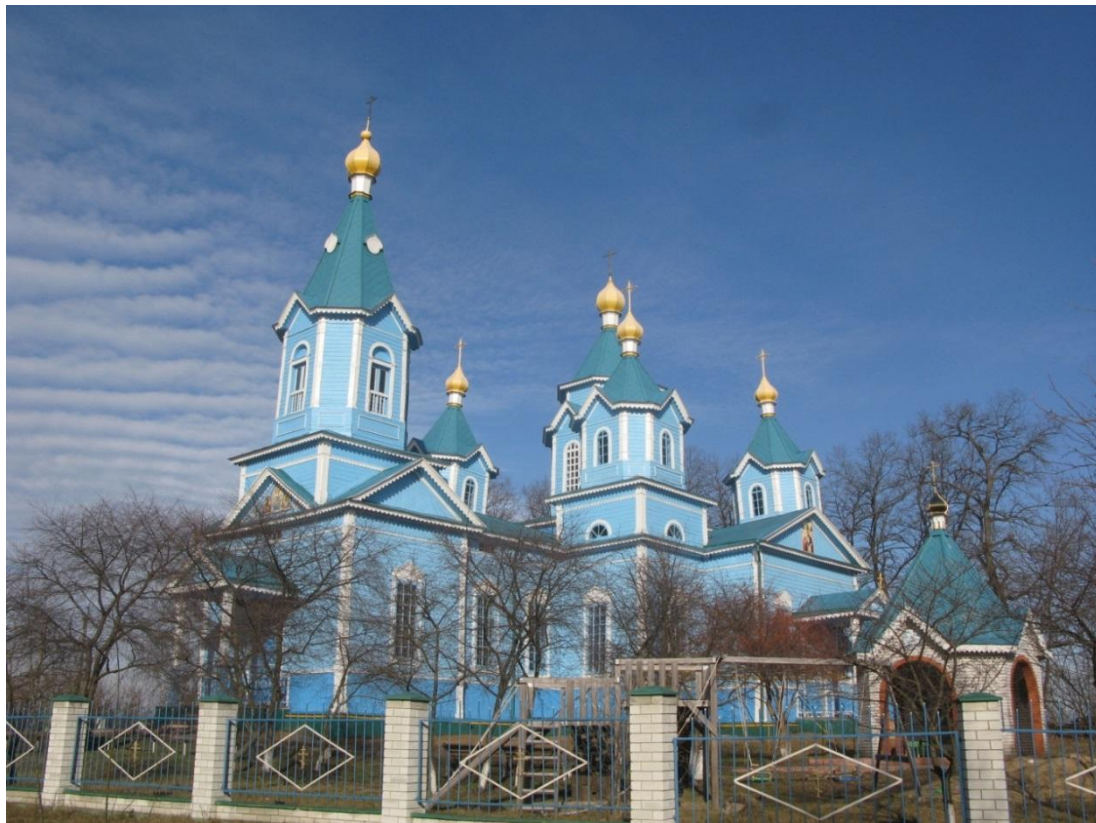
Михайлівська церква (1894-1896 рр.) у с. Лукаші

Вознесенська церква (1879 р.) у с. Лук'янівка

Церква Різдва Богородиці (1895 р.) у селі Перемога. 1943 р. село було повністю спалене німцями при відступі, від старої забудови вціліла лише ця церква

Покровська церква (1905 р.) у с. Поділля

Свято-Георгіївська церква (1909-1913 рр.) у с. Селище

Білоцерківський район

Церква Св. Параскеви (1910 р.) у с. Олійникова Слобода

Церква Св. Жінок-Мироносиць (1910 р.) у с. Сорокотяги

Преображенська церква (1726; 1849 рр.) у с. Сухолісі

Каплиця (1900-і роки) у с. Томилівка

Михайлівська церква (1893 р.) у с. Храпачі

Церква Святого Духа (1750; 1866 рр.) у с. Шкарівка

Каплиця (1-а пол. XIX ст.) у с. Щербаки

Богуславський район

Воскресенська (раніше Покровська) церква (1800 р.) у с. Бородані

Церква Успіння Богородиці (1867 р.) у с. Вільховець

Свято-Миколаївська церква (1779 р.) у с. Москаленки

*Церква Іоана Богослова (1726; 1881 рр.) у с. Розкопанці.
До 1881 р. стояла у Богуславі, саме у ній 1807 р. було охрещено художника Івана Сошенка*

Бориспільський район

*Троїцька церква (1842; 1916-1918 рр.) у селі Безуглівка.
Преображенську церкву 1842 року побудови було перенесено із с. Княжичі на сучасне місце
1916 р., перебудовано та переосвячено 1918 р.*

Преображенська церква (1868 р.) у с. Іванків

Чудо-Михайлівська церква (1866 р.) у с. Мала Стариця

Миколаївська церква (1892 р.) у с. Рогозів

Свято-Миколаївська церква (1850-і роки) у с. Старе

Бородянський район

Миколаївська церква (1899 р.) у с. Луб'янка

*Покровська церква (1907 р.) у с. Шибене.
Досі використовується не за призначенням, у перебудованій споруді діє сільський клуб*

Броварський район

Покровська церква (1888 р.) у смт Велика Димерка

Церква Різдва Богородиці (1863 р.) у с. Гоголів

Георгіївська церква (1878 р.) у с. Заворичі

*Миколаївська церква (1904 р.) у снт Калита.
Храм було обкладено цеглою під час реставрації 1990-х років*

Церква Покрови Божої Матері (1888-1889 рр.) у с. Плоске

*Церква Покрови Божої Матері (1905-1911 рр.) у с. Требухів.
Є найбільшим сільським храмом Київщини з-поміж дерев'яних церков*

Васильківський район

Церква Різдва Богородиці (раніше Покровська) (1859 р.) у м. Васильків

Свято-Михайлівська церква (1820 р.) у с. Кожухівка

*Онуфріївська церква (1705-1706 рр.) у с. Липовий Скиток.
Найдавніший храм Київщини з-поміж тих, що існують на своєму початковому місці*

Церква Різдва Богородиці (1873 р.) у с. Тростинка

Володарський район

Церква Різдва Богородиці (1891-1893 рр.) у с. Березна

Миколаївська церква (1877-1878 рр.) у с. Зрайки

Михайлівська церква (1734 р.; перебудована 1847 р.) у с. Мармулівка

Покровська церква (1882 р.; розширена 1900 р.) у с. Ожегівка

Згурівський район

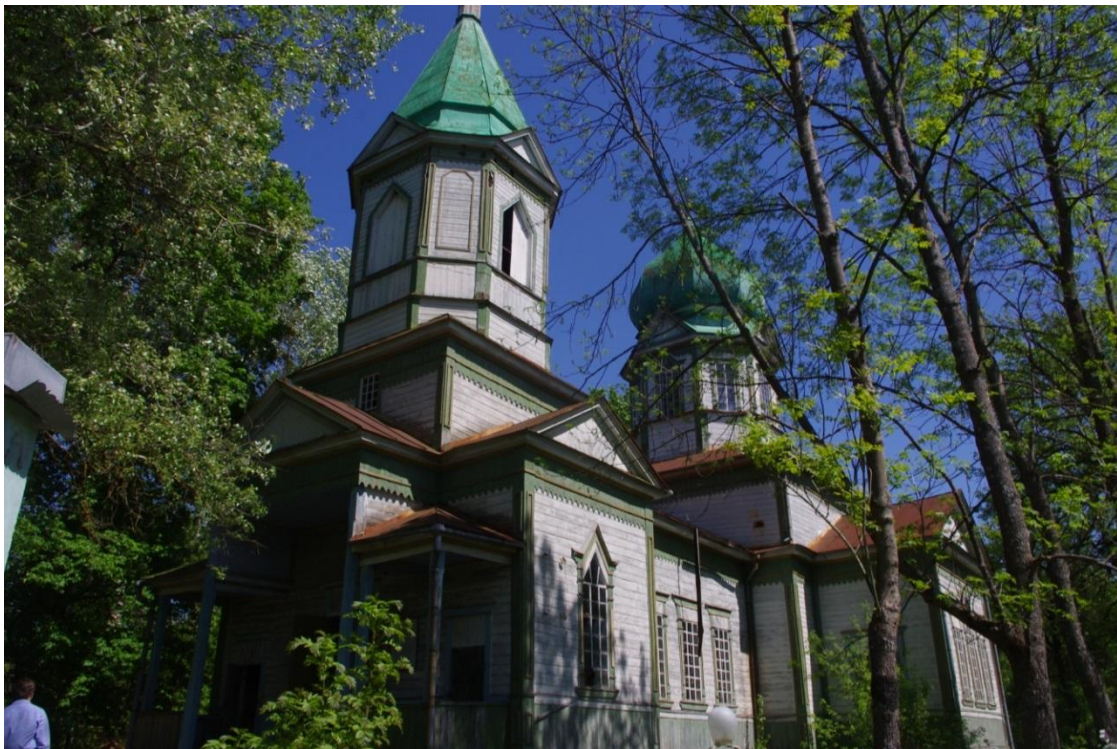

Церква Різдва Богородиці (1888 р.) у с. Мала Березанка

Іванківський район

Церква Косми та Даміана (1874 р.) у с. Коленці

*Михайлівська церква (1905 р.) у с. Красне.
Знаходиться на території Зони відчуження. Автор фото Кирило Степанець*

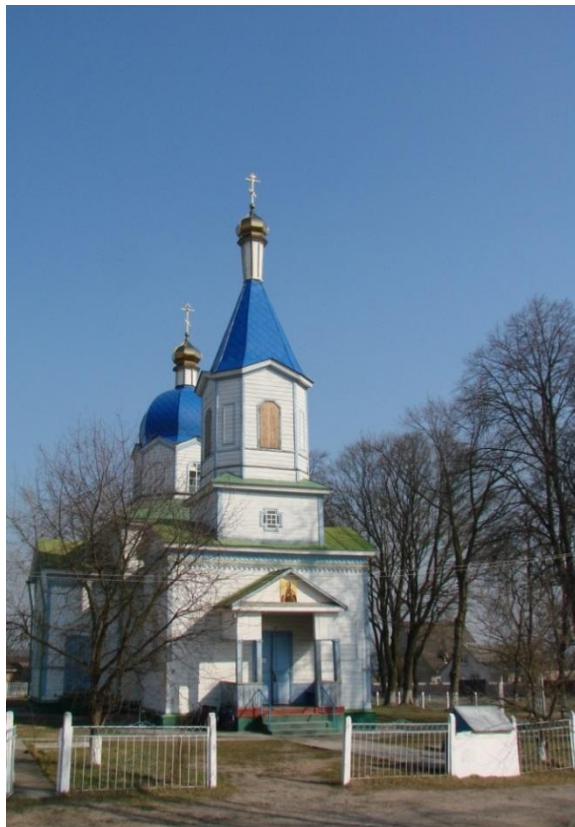
Церква Різдва Богородиці (1908 р.) у с. Мусійки

Каплиця (поч. XX ст.) у с. Прибірськ. Автор фото Кирило Степанець

Церква Св. Іоана Богослова (1896 р.) у с. Сидоровичі

Церква Олександра Невського (1899-1902 рр.) у с. Феневичі

Ірпінська міська рада

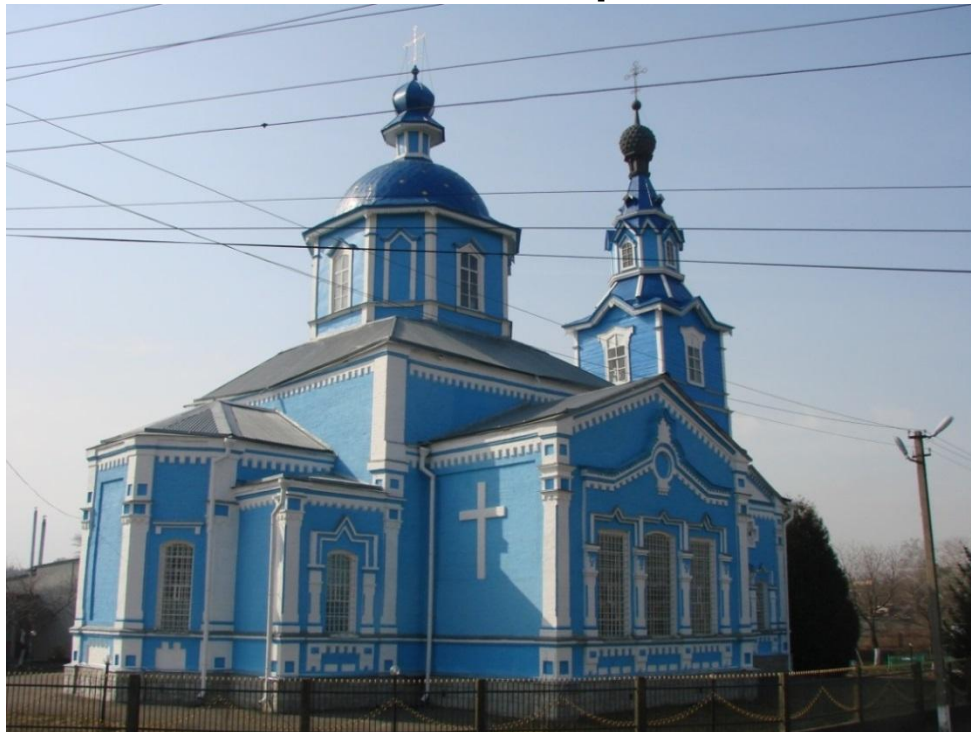
*Свято-Троїцька церква (1906-1909 рр.) у м. Ірпінь.
Дерев'яна, обкладена цеглою (окрім бані та дзвіниці)*

Кагарлицький район

Миколаївська церква (1896 р.) у с. Кадомка

Києво-Святошинський район

*Свято-Михайлівська церква (1898-1902 рр.) у м. Боярка.
Дерев'яна, обкладена цеглою (окрім бані та дзвіниці)*

Свято-Михайлівська церква (1900-1903 рр.) у с. Михайлівка-Рубежівка

Макарівський район

Церква Різдва Богородиці (1875 р.) у с. Гавроничина. Дерев'яна, обкладена цеглою. Первісно храм Іоана Златоуста 1631 р. (до 1695 р. – Миколи Притиска на Подолі), перенесений 1875 р. з Києва

*Церква Різдва Богородиці (1878-1881 рр.) у с. Черногородка.
У 1960-х роках храм було перебудовано на клуб і понівечено. Нині це діючий храм*

Миронівський район

Церква Різдва Богородиці (1910 р.) у с. Владиславка

Церква Різдва Богородиці (Покровська) (1906-1907 рр.) з с. Малі Прицьки (у с. Зеленьки). Навесні 2014 р. руїни храму перенесені з Малих Прицьок у Зеленьки для відбудови на новому місці як Покровський храм. За останні 100 років перший приклад перенесення храму

*Свято-Михайлівська церква (1908 р.) у селі Козин.
Сучасний вигляд храму – спогад про часи гонінь на віру. Сьогодні у будівлі храму розміщено клуб, а в одному з приміщень з 2001 р. діє церква*

Церква Різдва Богородиці (1779-1784 рр.) у с. Тулинці. Збудована з дерева попереднього храму 1740 р. Шедевр української дерев'яної храмової архітектури

Обухівський район

*Покровська церква (1761 р.) у с. Креничі.
Несе у собі зразки найдавніших церков, адже
зведений як храм «клітського» типу*

Дзвіниця храму (1850 р.)

*Церква Чуда Архистратига Михаїла (1742 р.) у с. Підгірці.
Як і Покровська церква у Креничах, є храмом
«клітського» типу*

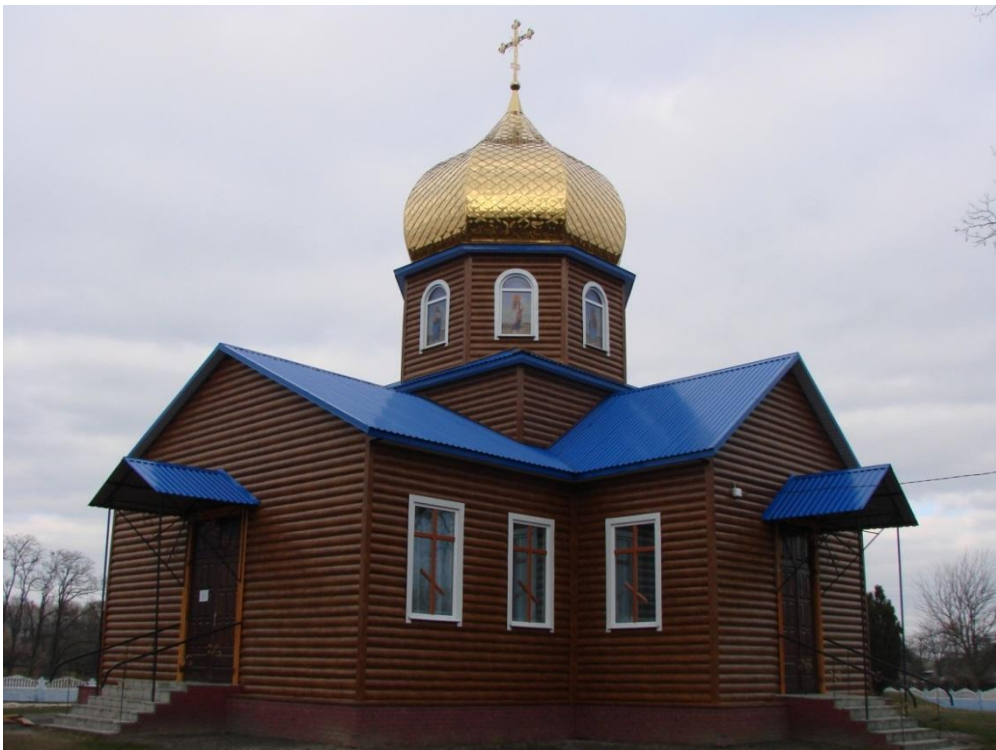

Дзвіниця храму (сер. ХІХ ст.)

Переяслав-Хмельницький район

Церква Іоана Богослова (1884 р.) у с. Гайшин

*Церква Іоана Богослова (1899 р.) у с. Строчова.
У 2015-2016 рр. було здійснено несанкціоновану перебудову храму, що призвела
до втрати пам'яткою автентичності*

Поліський район

Церква Різдва Богородиці (1877 р.) у с. Вовчків

Рокитнянський район

Троїцька церква (1760 р.) у с. Бушеве

Церква Св. Йосипа Обручника (1766 р.) у с. Житні Гори

Церква Св. Архистратига Михаїла (1740 р.) у с. Острів

Дзвіниця храму (1804 р.)

Церква Св. Архистратига Михаїла (1882 р.) у с. Савинці

*Миколаївська церква (1730 р.) у с. Синява. Єдина вціліла п'ятиверха церква XVIII ст.
на Київщині*

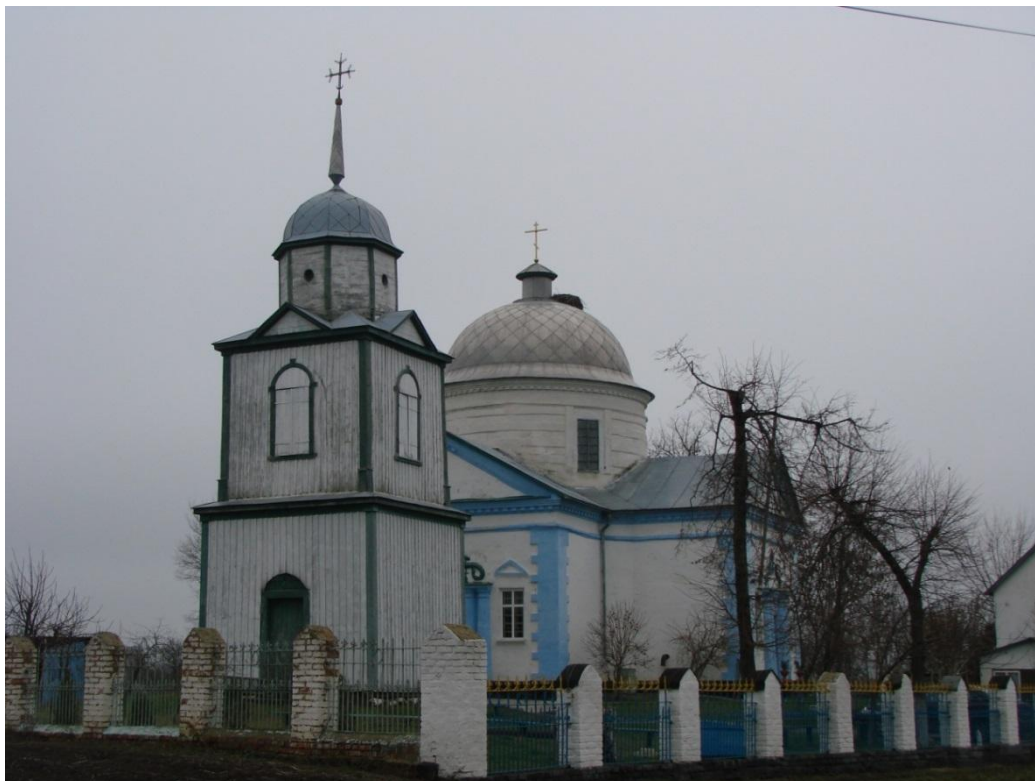
Сквирський район

Каплиця (межа ХІХ-ХХ ст. (?)) у с. Антонів

Церква Різдва Богородиці (1899 р.) у с. Горобіївка. Потребує негайного порятунку

Дзвіниця (1858 р.) Вознесенської церкви (1842 р.) у с. Кривошійнці. Дерев'яна дзвіниця мурованого храму – цілком унікальна і на Київщині більше ніде не зустрічається

Церква Всіх Святих (до 1885 р. – Свято-Аннинська) (1790; 1879 рр.) у м. Сквирі. 1879 р. була перенесена на нинішнє місце з центру Сквири. Дерев'яна, обкладена цеглою

Свято-Троїцька церква (1914 р.) у с. Шаліївка. Потребує реставрації

Ставищенський район

Церква Різдва Богородиці (1777 р.) у с. Антонівка

Церква Св. Архистратига Михаїла (1894 р.) у с. Богатирка

*Церква Св. Апостола Іоана Богослова (1895 р.) у с. Винарівка.
Потребує негайного порятунку*

Таращанський район

*Церква Св. Олександра Невського (1861 р.) у с. Дубівка.
Церкву було розбудовано 1898 р.*

Каплиця (поч. XX ст. (?)) у м. Тараща

Тетіївський район

Спасо-Преображенська церква (1902 р.) у с. Кошів

*Михайлівська церква (1905 р.) у с. Росішки.
При будівництві храму в ньому було встановлено старовинний іконостас XVIII ст.
із розібраної церкви-попередниці*

*Свято-Георгіївська церква (1771 р.) у с. Софініль.
1881 р. храм було перенесено на теперішнє місце із с. Юрківка Ставищенського району і
перевосвячено зі Свято-Михайлівського на Свято-Георгіївський*

Фастівський район

*Церква Св. Апостола Іоана Богослова (1902 р.) у снт Борова.
1942 р. храм було добудовано (доти це була каплиця)*

*Свято-Михайлівська церква (1908 р.) у с. Велика Офірна.
До 1918 р. була цвинтарною каплицею, коли була освячена як парафіяльна церква*

*Свято-Покровська церква (1758 р.) у смт Кожанка.
Цей храм є одним із найцікавіших зразків дерев'яної храмової архітектури Наддніпрянщини*

Свято-Покровська церква (1862 р.) у с. Мотовилівка

Церква Св. Іоана Златоуста (1868 р.) у с. Півні

Свято-Покровська церква (1893 р.) у с. Скригалівка

*Свято-Покровська церква (1740 р.) у м. Фастів.
Цей храм – один із шедеврів дерев'яної архітектури.
Цілковито унікальна риса церкви – галерея за периметром,
що більше не зустрічається у жодному храмі Київщини*

Дзвіниця храму (1779-1781 рр.)

Яготинський район

Свято-Стрітенська церква (1903-1905 рр.) у с. Сулімівка

**Храми, перенесені до етнографічних музеїв
Національний музей народної архітектури та побуту України (Київ)**

*Церква Св. Архистратига Михаїла (1600 р.) з с. Дорогинка Фастівського району.
1971 р. храм перенесено до музею*

**Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини
(Переяслав-Хмельницький)**

*Свято-Георгіївська церква (1768-1769 рр.; перебудова 1858 р.) з с. Андруші.
1970 р. перенесена до музею*

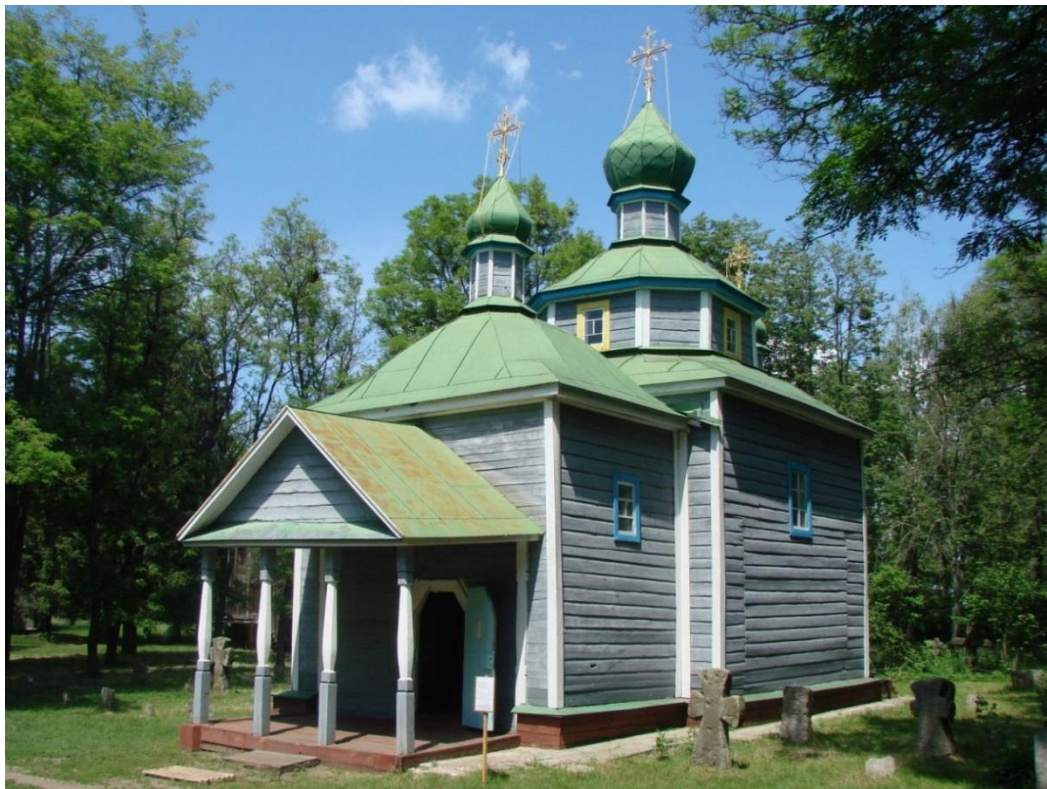
*Дзвіниця (1760 р.) церкви Св. Трійці з с. Бушеве Рокитнянського району.
У 1968-1969 рр. дзвіницю перенесено до музею. Храм існує на своєму первісному місці*

*Церква Св. Параскеви (1891 р.) з с. В'юнище Переяслав-Хмельницького району.
Перенесена до музею у 1971-1973 рр.*

*Вознесенська церква (1897 р.) з с. Мала Каратুলь Переяслав-Хмельницького району.
Перенесена до музею у 1970-х роках. У храмі, позбавленому куполів, зараз діє музей хліба*

Свято-Покровська церква (1650 р. (інші дані – 1606 р.); перебудована 1740 р.) з с. Острійки Білоцерківського району. Перенесена до музею у 1967 р.

*Трьохсвятительська церква (1745 р.) із с. Пищики Сквирського району.
Перенесена до музею 1981 р.*

*Свято-Покровська церква (1774 р.) з с. Сухий Яр Ставищенського району.
Перенесена до музею 1984 р.*

Відтворені храми

Покровська церква у с. Сухий Яр Ставищенського району. Її попередницю, збудовану 1774 р., 1984 р. перенесено до Переяслав-Хмельницького музею. 1995 р. було на тому ж місці збудовано копію старого храму

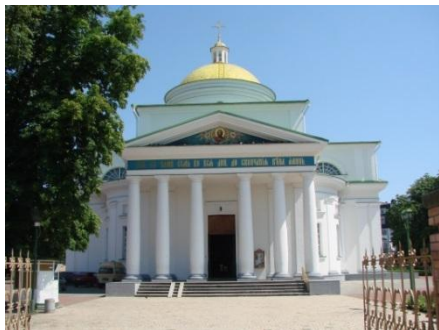
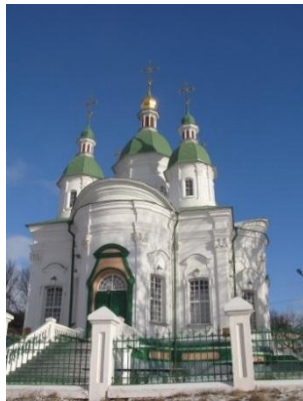

Церква Св. мч. Параскеви у с. Веприк Фастівського району. Її попередницю, збудовану 1856 р. (у 1920-1922 рр. тут правив Кирило Стеценко), було знищено у 1963-1964 рр. На старих фундаментах у грудні 1993 – листопаді 1997 рр. зведено копію храму

Георгіївська церква у с. Пришивальня Фастівського району. Замість дерев'яної церкви, збудованої у 1884 р., що не збереглася (церкву було спалено у 1960-х роках), було збудовано її цегляну копію (завершено 2016 р.)

Частина 2. Цегляні православні храми

Баришівський район

Свято-Троїцька церква (1786 р.) у с. Гостролуччя. Тут існує два старі цегляні храми. І обидва унікальні, бо представляють різні епохи. Троїцька церква репрезентує козацьке бароко та, на жаль, багато десятиліть стоїть руїною...

Свято-Миколаївська церква (1834 р.) у с. Гостролуччя.

Ця церква репрезентує класицизм і вражає не лише розмірами і довершеними формами, а й високою дзвіницею та довгим тамбуром, що сполучає дзвіницю та храм

Біла Церква

Свято-Миколаївська церква (1706 р.)

Спасо-Преображенський собор (1833-1839 рр.)

Церква Св. Марії Магдалини (1843 р.)

Богуславський район

Свято-Троїцька церква (1833-1861 рр.) у м. Богуслав. Церква належить до рідкісного типу церков-ротонд (круглих у плані храмів, оточених за периметром колонадою)

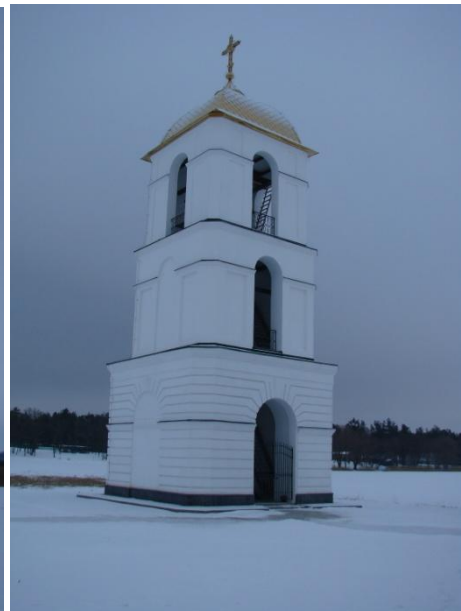

*Свято-Миколаївська церква (первісно Воскресіння Христового) (1866 р.) у м. Богуслав.
Сьогодні – головний храм відродженого Свято-Миколаївського монастиря*

Бориспільський район

*Спасо-Преображенська церква (1822 р.)
колишнього села (тепер урочище) Гусинці*

Дзвіниця храму (1822 р.)

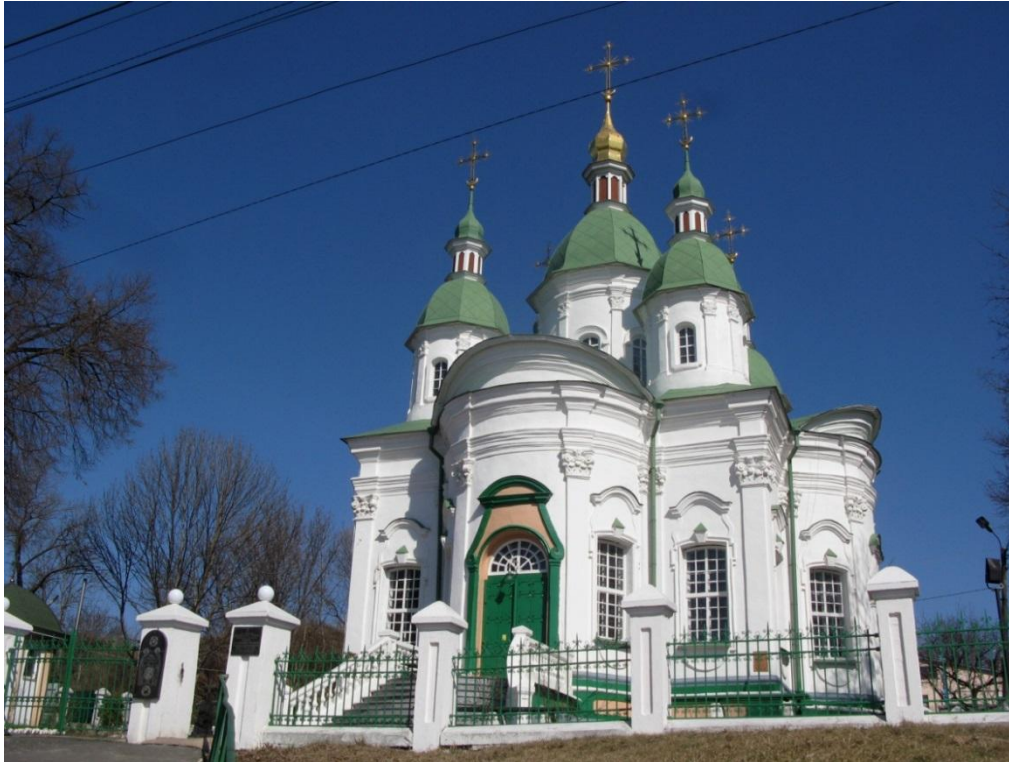
*Свято-Покровська церква (1708 р.) у с. Сулимівка.
За деякими даними, храм збудовано у 1622-1629 рр.*

Броварський район

Свято-Воскресенська церква (1865 р.) у с. Зазим'я

Васильків

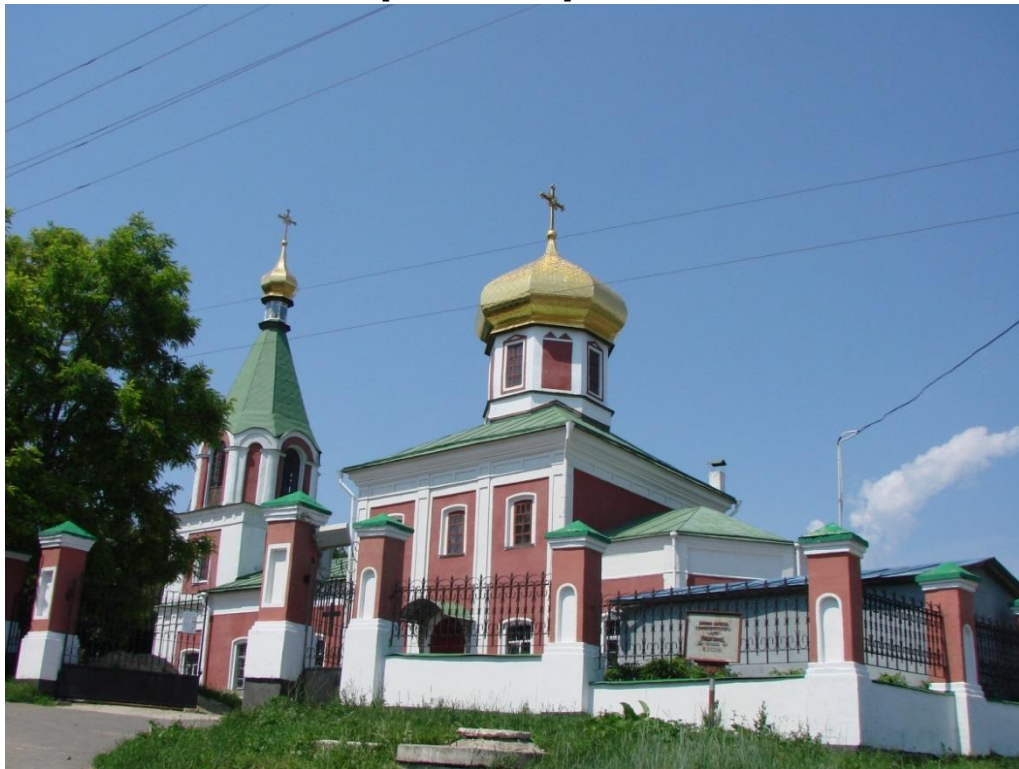

Собор Антонія та Феодосія Печерських (1755-1758 рр.)

Миколаївська церква (1792 р.)

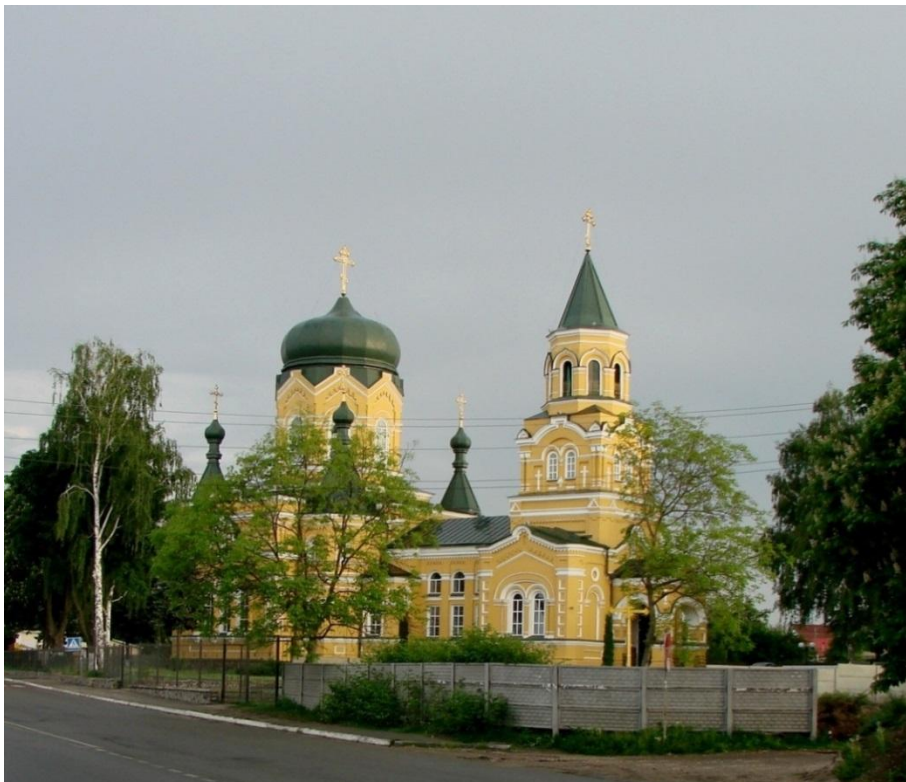
Вишгородський район

Церква Св. Бориса і Гліба (1862 р.) у м. Вишгород

Церква Воздвиження Хреста Господнього (1858-1859 рр.) у с. Любимівка

Свято-Покровська церква (1903-1911 рр.) у с. Нові Петрівці – один із найбільших сільських храмів Київщини

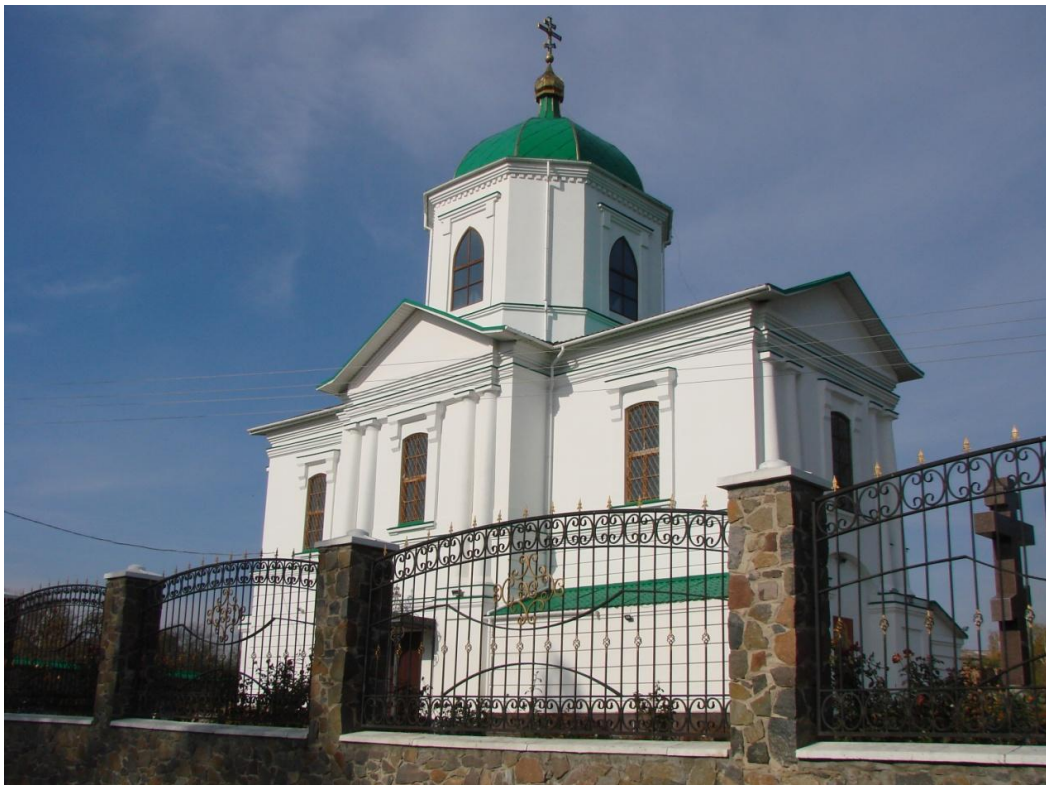
Володарський район

*Хрестовоздвиженська церква (1815 р.) у смт Володарка.
Храм знаходиться у будівлі колишнього костелу Св. Миколая*

Свято-Покровська церква (1903-1907 рр.) у селі Пархомівка

*Свято-Троїцька церква (1841 р.) у с. Руде Село.
Головна святиня храму – Рудосільська ікона Божої Матері*

Згурівський район

Церква Вознесіння Господнього (1808 р.) у с. Вознесенське

Свято-Миколаївська церква (1790 р.) у с. Войтове

Церква Покрови Пресвятої Богородиці (1902 р.) у с. Жуківка

Церква Успіння Божої Матері (XVIII ст. (інші дані – 1818 р.)) у с. Стара Оржиця

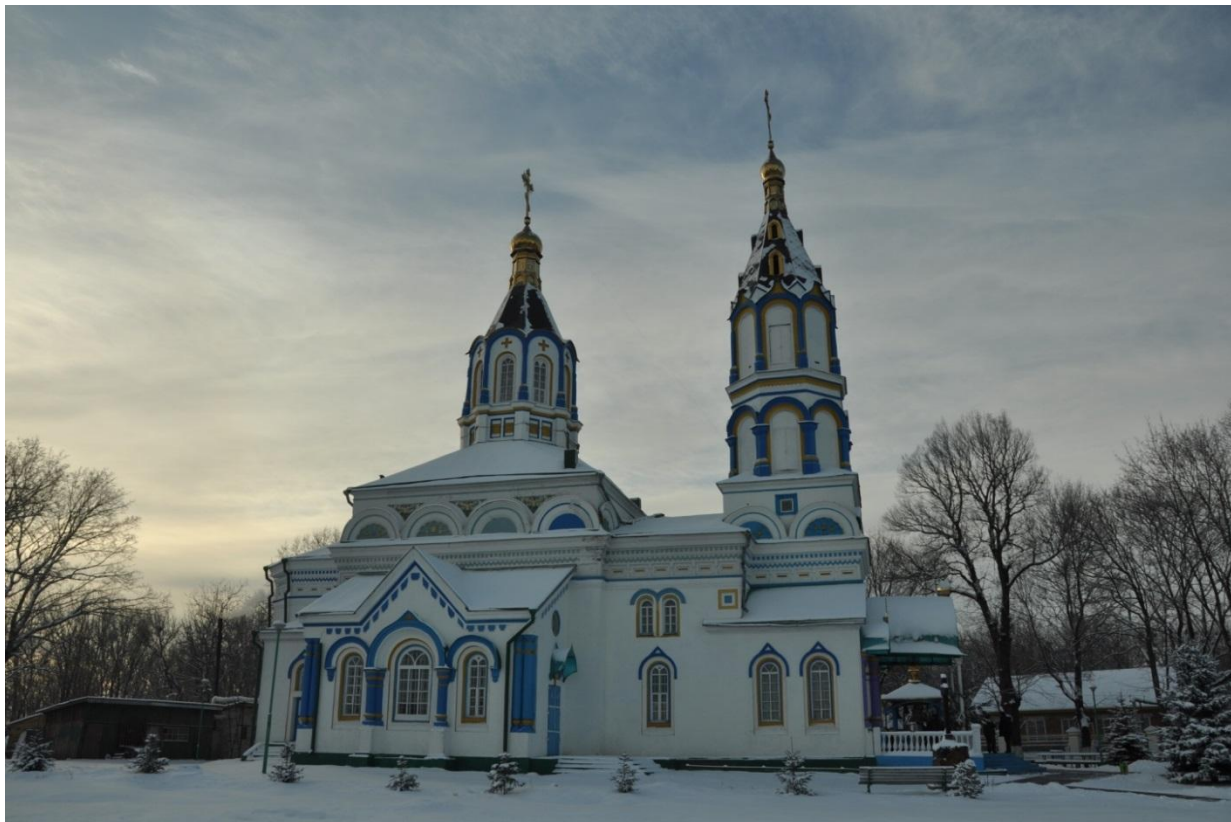
Іванківський район

*Микільська церква (1829 р.) Ново-Микільського монастиря у с. Бички
(Чорнобильська зона відчуження). Автор фото Кирило Степанець*

Церква Казанської ікони Божої Матері (1898 р.) у с. Замошня (Чорнобильська зона відчуження). Первісно - храм жіночого монастиря. Автор фото Кирило Степанець

Свято-Іллінська церква (1877 р.) у м. Чорнобиль. Автор фото Кирило Степанець

Ірпінська міська рада

Свято-Покровська церква (1892 р.) у смт Гостомель. У 1989-1999 рр. проведено відновлювальні роботи, в результаті чого храм перетворився на мурований із дерев'яними елементами

Кагарлицький район

Церква Св. Праведних Іоакима і Анни (1852 р.) у с. Слобода

Руїни Свято-Михайлівської церкви (1910-1912 рр.) у с. Уляники

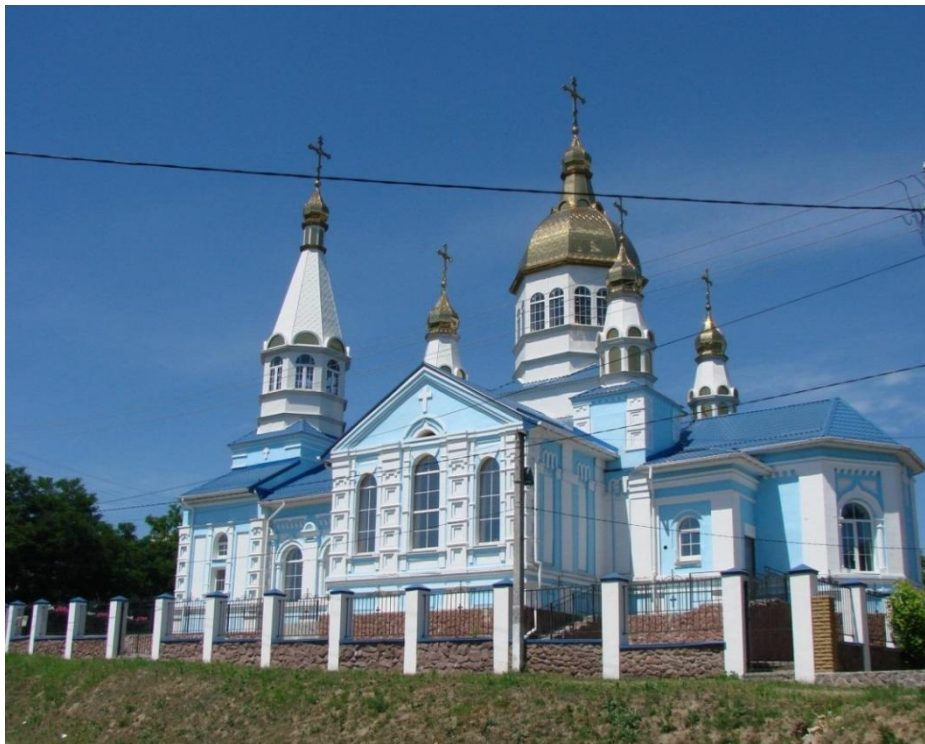
Києво-Святошинський район

Свято-Покровська (первісно Свято-Миколаївська) церква (1904 р.) у с. Гатне

Церква Різдва Богородиці (1905 р.) у с. Гнатівка. Храм унікальний – це одна з двох вцілілих цегляних каплиць (початково була збудована як цвинтарна) Київщини

*Церква Св. Симеона Стовпника (1908-1909 рр.) у с. Петропавлівська Борщагівка.
У радянський час храм використовувався не за призначенням (клуб, кінотеатр).
Реконструкція 2011 р. повернула церкві первісний вигляд*

Миронівський район

Церква Покрови Пресвятої Богородиці (1904-1910 рр.) у с. Македони

Свято-Михайлівська церква (1831-1863 рр.) у с. Шандра

Обухівський район

Спасо-Преображенська церква (1794 р.) у с. Нежерів

Переяслав-Хмельницький

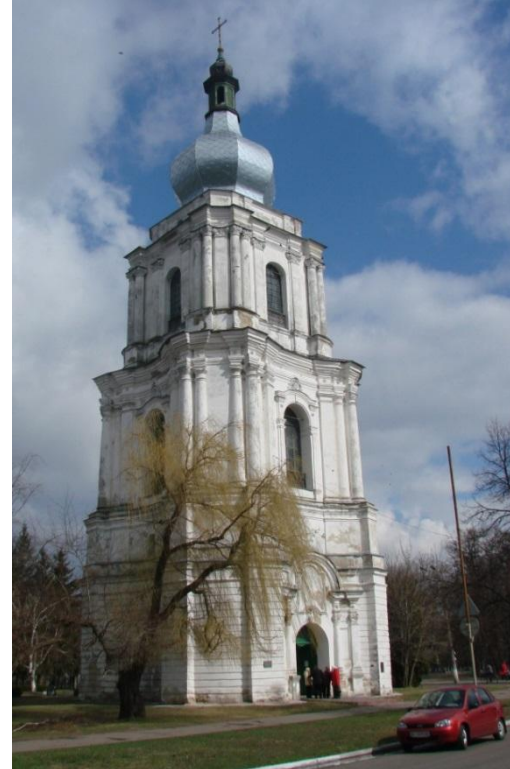
Свято-Михайлівська церква (1646-1666 рр.) колишнього Михайлівського монастиря

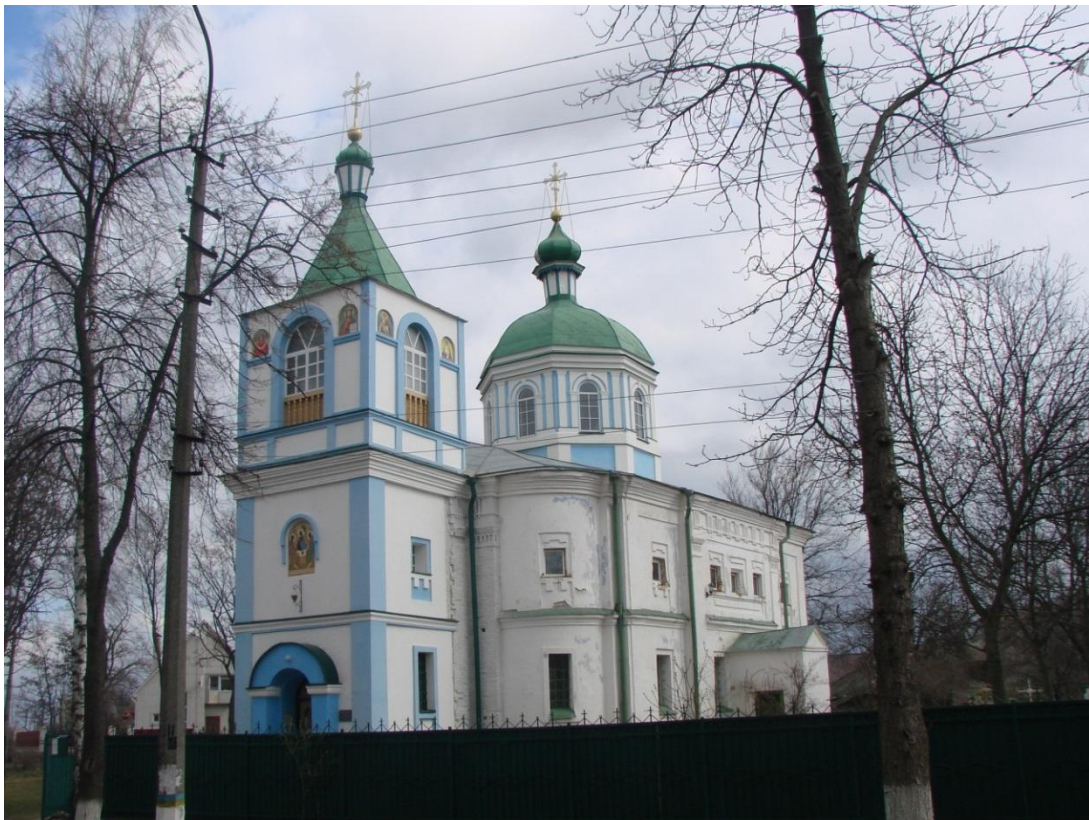
Трапезна церква з дзвіницею (1745 р.) колишнього Михайлівського монастиря

Свято-Вознесенський собор (1695-1700 рр.)

Дзвіниця собору (1770-1776 рр.)

Церква Пресвятої Трійці (1804 р.)

Церква Св. Бориса і Гліба (1839 р.)

Собор Успіння Божої Матері (1896 р.)

Переяслав-Хмельницький район

Руїни Свято-Вознесенської церкви (кін. XVIII ст.) у с. Воскресенське

*Руїни церкви Св. Іллі (бл. 1912 р.) у с. Циблі.
Після створення Канівського водосховища церква опинилася на острові, тому
дістатись безпосередньо до храму складно*

Ржищів

Свято-Троїцька церква (1860 р.)

Рокитнянський район

Церква Різдва Пресвятої Богородиці (1901 р.) у смт Рокитне

*Свято-Покровська церква (1843 р.) у с. Ромашки.
Це – найбільша сільська церква Київщини, яскравий зразок класицизму*

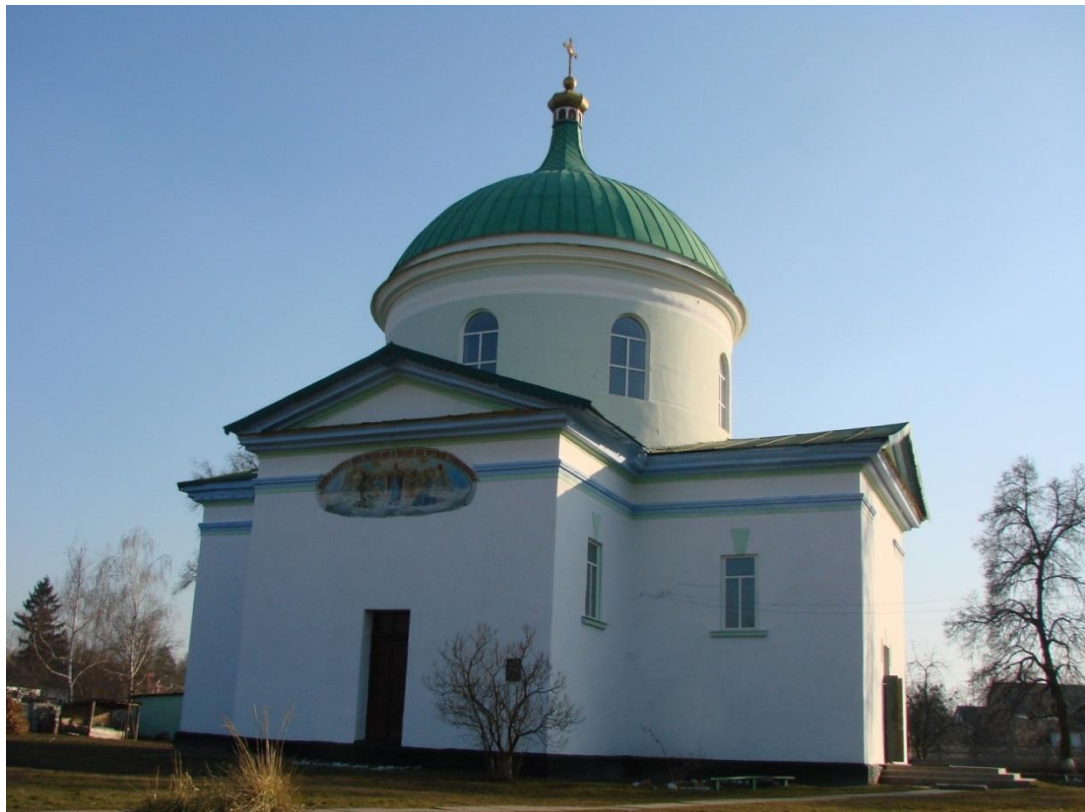
Сквирський район

Свято-Вознесенська церква (1833-1842 рр.) у с. Кривошіїнці

*Свято-Троїцька церква (1858-1863 рр.) у с. Селезенівка.
Дзвіницю добудовано 1881 р.*

Свято-Спиридонівська церква (1839-1849 рр.) у с. Шамраївка

Ставищенський район

*Каплиця (межа XIX-XX ст. (?)) на старому місці Свято-Покровської церкви
у смт Ставище*

Таращанський район

Церква Різдва Богородиці (1865 р.) у с. Ківшовата

*Церква Св. Архистратиґа Михаїла (1846 р.) у с. Северинівка.
Первісно – тепла церква Всіх Святих, збудована у першому ярусі дзвіниці, що стояла біля
Михайлівського храму 1762 р., перебудованого 1891 р. та знищеного у радянський час*

Тетіївський район

Церква Успіння Пресвятої Богородиці (1821 р.) у с. П'ятигори

Свято-Покровська церква (1820-1825 рр.) та дзвіниця (1825 р.) у с. Скибинці

Фастівський район

Церква Архистратига Михаїла (1836-1843 рр.) у с. Пилипівка

Відтворені храми

*Каплиця Св. Феодосія Печерського над святим джерелом у м. Васильків.
Збудована 1832 р., знищена 1933 р. Відтворена 2001 р.*

*Свято-Троїцька церква у м. Яготин. Збудована 1800 р., знищена 1936 р.
Відтворена впродовж 1999-2015 рр.*

Частина 3. Католицькі храми

Біла Церква

*Костел Св. Іоана Хрестителя (1812 р.).
Храм у спільному користуванні будинку органної музики та католицької громади*

Богуслав

Костел Св. Владислава (1825 р.). З 1920-х років використовувався не за призначенням (довгий час тут був цех фабрики). 2008 р. почався рух за повернення храму громаді, і 2014 р. відбулася офіційна передача його вірянам

Сквирський район

Костел-усипальниця Підгорських (1806 р., інші дані – 1810 р.) у с. Антонів

*Костел Св. Ізидора (1912-1914 рр.) у с. Безпечна.
Один із двох сільських костелів Київщини. Храм діє*

*Костел Св. Антонія Падуанського (1910-і роки) у с. Руда.
Подібний до костелу в Безпечній, однак, на відміну від тамтешнього храму, не діє*

*Костел Св. Яна Непомука (1885 р.) у м. Сквирі.
З радянських часів і донині споруда костелу використовується як один із цехів
плодоконсервного заводу*

Тараща

*Костел Св. Марії Магдалини (1896 р.).
Споруда костелу зараз використовується як музична школа*

Тетіїв

*Костел Св. Яна Непомука (1820-і роки). У радянський час це був цех заводу.
Спотворений храм і досі перебуває на заводській території*

Каплиця-усипальниця Свейковських (1820-і роки). Входила до комплексу костелу Св. Яна Непомука. У радянський час використовувалась як склад заводу. 2006 р. каплицю повернуто римо-католицькій громаді

Фастів

Костел Воздвиження Святого Хреста (1903-1911 рр.). Реставровано у 1990-х роках

Фастівський район

Руїни костелу (1800 р.) та склепу-усипальниці Руліковських у с. Велика Мотовилівка

Таблиця розподілу кількості старовинних храмів по районах

<i>Район</i>	<i>Дерев'яні православні храми</i>	<i>Цегляні православні храми</i>	<i>Католицькі храми</i>
Баришівський	7 (і 2 дзвіниці)	2	-
Білоцерківський	5+2 каплиці	3	1
Богуславський	4	1	1
Бориспільський	5	2 (і 1 дзвіниця)	-
Бородянський	2	-	-
Броварський	6	1	-
Васильківський	4	2	-
Вишгородський	-	3	-
Володарський	4	3	-
Згурівський	1	4	-
Іванківський	6+1 каплиця	3	-
Ірпінська міська рада	1	1	-
Кагарлицький	1	2	-
Киево-Святошинський	2	2+1 каплиця	-
Макарівський	2	-	-
Миронівський	4	2	-
Обухівський	2 (і 2 дзвіниці)	1	-

Переяслав-Хмельницький	2	8 (і 1 дзвіниця)	-
Поліський	1	-	-
Ржищів	-	1	-
Рокитнянський	5 (і 1 дзвіниця)	2	-
Сквирський	3+1 каплиця (і 1 дзвіниця)	3	4
Ставищенський	3	1 каплиця	-
Таращанський	1+1 каплиця	2	1
Тетіївський	3	2 (і 1 дзвіниця)	1+1 каплиця
Фастівський	7 (і 1 дзвіниця)	1	2
Яготинський	1	-	-
Національний музей народної архітектури та побуту України (Київ)	1	-	-
Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини (Переяслав-Хмельницький)	6 (і 1 дзвіниця)	-	-

Використані джерела

1. Маленков Р., Година О. Дванадцять маршрутів Київщиною. – К.: Грані-Т, 2008.
2. Памятная книжка Киевской епархии. Историко-статистические сведения об учреждениях духовного ведомства Киевской епархии, статистические списки церквей епархии и общие статистические сведения по всем сторонам епархиальной духовно-религиозной жизни. / Составили А. В-новъ и свящ. В. Антонов. – К.: Типография Г.Т.Корчак-Новицкого, 1882.
3. Памятная книжка Киевской епархии на 1913 г. / Составлена под редакцией протоиерея И.Троицкого. – К.: Типо-литография Императорского университета Св. Владимира, Акц. О-ва Печ. и Изд. Дела Н.Т.Корчак-Новицкого, 1913.
4. Сказания о населенных местностях Киевской губернии или Статистические, исторические и церковные заметки о всех деревнях, селах, местечках и городах, в пределах губернии находящихся / Собрал Л. Похилевич. – К.: Типография Киевопечерской Лавры, 1864.
5. Труды Черниговской губернской Архивной комиссии 1906-1908, выпуск 7. Типография Губернского правления, 1908.

Зміст

Вступ 3

Частина 1. Дерев'яні православні храми 10

Баришівський район 11

Білоцерківський район 19

Богуславський район 26

Бориспільський район 30

Бородянський район 35

Броварський район 37

Васильківський район 43

Володарський район 47

Згурівський район 51

Іванківський район 52

Ірпінська міська рада 58

Кагарлицький район 59

Києво-Святошинський район 60

Макарівський район 62

Миронівський район 64

Обухівський район 68

Переяслав-Хмельницький район 70

Поліський район 72

Рокитнянський район 73

Сквирський район	78
Ставищенський район	83
Таращанський район	86
Тетіївський район	88
Фастівський район	91
Яготинський район	98
Національний музей народної архітектури та побуту України	99
Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини	100
Відтворені храми	107
<i>Частина 2. Цегляні православні храми 110</i>	
Баришівський район	111
Біла Церква	113
Богуславський район	116
Бориспільський район	118
Броварський район	120
Васильків	121
Вишгородський район	123
Володарський район	126
Згурівський район	129
Іванківський район	133
Ірпінська міська рада	136
Кагарлицький район	137
Києво-Святошинський район	139

Миронівський район	142
Обухівський район	144
Переяслав-Хмельницький	145
Переяслав-Хмельницький район	151
Ржищів	153
Рокитнянський район	154
Сквирський район	156
Ставищенський район	159
Таращанський район	160
Тетіївський район	162
Фастівський район	164
Відтворені храми	165
<i>Частина 3. Католицькі храми</i>	<i>167</i>
Біла Церква	168
Богуслав	169
Сквирський район	170
Тараща	174
Тетіїв	175
Фастів	177
Фастівський район	178
<i>Таблиця розподілу кількості старовинних храмів по районах</i>	<i>179</i>
<i>Використані джерела</i>	<i>181</i>